

POSTANOWIENIE

30 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 30 marca 2026 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa P.F. i E.F.

przeciwko [...] Bank w W.

o zapłatę i ustalenie ewentualnie o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej [...] Bank w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 5 lipca 2024 r., I ACa 2446/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 2751 (dwa tysiące siedemset pięćdziesiąt jeden) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.

[A.T.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 31 sierpnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Sieradzu ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny, która została zawarta przez powodów E.F. i P.F. z poprzednikiem prawnym pozwanego [...] Bank spółką akcyjną w W. 31 stycznia 2008 r. nie istnieje, gdyż jest nieważna; zasądził od pozwanego [...] Bank w W.,

działającego w [...] za pośrednictwem oddziału – [...] Bank w P. z siedzibą W. na rzecz powodów kwotę 49 890,10 złotych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 30 lipca 2021 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 5 lipca 2024 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację pozwanego i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Jego zdaniem w sprawie występują istotne zagadnienia prawne związane z wykładnią art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa”) oraz art. 385² § 2 k.c. w zw. z motywem 21 tej Dyrektywy, sprowadzające się do odpowiedzi na pytania:

1. „Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany klauzul *spreadowych* nieokreślających głównego przedmiotu umowy, za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne, prawidłowym jest uznanie umowy za nieważną w całości, skoro klauzule ryzyka walutowego określające – zgodnie z jednolitym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) – główny przedmiot tej umowy, nie stanowią niedozwolonych (nieuczciwych) warunków umownych?”;
2. „Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany do waluty obcej klauzul odnoszących się do indeksacji kredytu kursem waluty obcej za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne i w konsekwencji przyjęcia upadku umowy jako konsekwencji wyeliminowania z niej mechanizmu indeksacji, kierując się zasadą utrzymania umowy w mocy oraz mając na uwadze postulat przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w przypadku braku nieuczciwych warunków umownych, prawidłowe jest odwołanie się, jako do podstawy dla określenia oprocentowania

zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie polskiej, do stawki referencyjnej WIBOR, skoro w umowie wiążącej strony stawka ta występuje i jest ona definiowana jako odnosząca się do kredytów nieindeksowanych, wyrażonych w walucie polskiej?”;

3. czy przedumowny obowiązek informacyjny wobec konsumenta stanowi element postanowienia umownego, w związku z czym ewentualny brak wypełnienia takiego obowiązku może podlegać badaniu jako samodzielna przesłanka abuzywności;

a także związane z wykładnią art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (dalej: „p. b.”), sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie:

4. „Czy wobec umożliwienia kredytobiorcom posiadającym kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonywania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie na podstawie art. 69 ust. 3 p. b., wzięwszy pod uwagę aksjomat racjonalności krajowego ustawodawcy, uzasadnione jest przyjęcie, że kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo-odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której denominowany lub indeksowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu albo zaspokojenia wierzyciela w osobie kredytodawcy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń bądź innych operacji walutowych wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej niż waluta krajowa”?

Ponadto zdaniem skarżącego w sprawie istnieje potrzeba wykładni art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 Dyrektywy, art. 65 k.c., art. 354 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 385¹ k.c., art. 385² k.c. art. 69 ust. 3 p.b., a także art. 189 k.p.c. budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wnieśli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie

doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Nie istnieje przy tym istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia oraz wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania mimo wielowątkowości poruszonych w nim zagadnień i obszerności argumentacji, nie spełnia tych wymagań. Problematyka, na którą wskazuje skarżący, była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, ukształtowanym pod wpływem orzecznictwa TSUE – w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych indeksowanych do franka szwajcarskiego - a pozwany przekonująco nie wykazał, by istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie. Uzasadnienie wniosku nie wskazuje na istnienie w sprawie abstrakcyjnych zagadnień o precedensowym znaczeniu, lecz koncentruje się na krytyce stanowiska Sądu Apelacyjnego i prezentowaniu koncepcji prawnych preferowanych przez pozwanego na bazie wybiórczo cytowanych orzeczeń sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. W takim ujęciu skarżący polemizuje ze stosowaniem przez Sąd Apelacyjny prawa w okolicznościach sprawy przekonując, że jest ono nietrafne.

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia sygnalizowana przez skarżącego potrzeba wykładni art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 Dyrektywy, art. 65 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 354 k.c., art. 385¹ k.c., art. 385² k.c. i art. 69 ust. 3 p.b. Sprowadza się ona do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czy wobec wyodrębnienia w orzecznictwie TSUE w ramach konstrukcji umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego klauzul ryzyka walutowego oraz klauzul *spreadowych* i przyjęcia, że klauzule ryzyka walutowego określają główny przedmiot umowy kredytu, a zatem nie są poddawane ocenie przez pryzmat nieuczciwego (niedozwolonego) charakteru tych klauzul, przy stwierdzeniu przez sąd

przeprowadzający badanie, że zostały one w konkretnej umowie kredytowej sporządzone w jasny i zrozumiały sposób, przy jednoczesnym ustaleniu, że obecne w umowie klauzule *spreadowe* stanowią nieuczciwe (niedozwolone) warunki umowne, sąd może wyeliminować z umowy obie klauzule, zaś w przypadku odpowiedzi negatywnej władny jest odwołać się w ramach procesu stosowania prawa – w miejsce uznawanych za nieuczciwe postanowień umownych do art. 69 ust. 3 p.b., wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) albo art. 358 § 2 k.c.

Przed wszystkim skarżący nie wykazał związku tak sformułowanych wątpliwości wykładniczych z podstawą faktyczną rozstrzygnięcia. W okolicznościach sprawy Sądy *meriti* zakwestionowały bowiem nie tylko klauzule przeliczeniowe, ale także nie dopełnienie przez pozwanego obowiązków informacyjnych w zakresie ekspozycji kredytobiorców na nieograniczone ryzyko walutowe (klauzula ryzyka walutowego) przyjmując, że nie zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny, a obowiązek informacyjny nie został w tym zakresie prawidłowo zrealizowany. Konstruowanie zatem zagadnienia odnoszącego się wyłącznie do klauzuli *spreadowej* przy przyjęciu, że klauzula ryzyka walutowego nie podlega badaniu, jako sformułowana jednoznacznie, nie pozostaje w bezpośrednim związku z okolicznościami sprawy, w której wniesiono skargę. Wymagały w niej bowiem rozważenia skutki abuzywności całego mechanizmu indeksacji, a nie jedynie klauzul *spreadowych*.

Podkreślenia wymaga, że w odniesieniu do abuzywności klauzul ryzyka walutowego istotne jest udzielenie kredytobiorcy informacji, która umożliwiła by mu rozeznanie, jak duże jest ryzyko wzrostu kursu CHF do PLN i w jakich proporcjach wzrost ten może nastąpić, uwzględniając wieloletni z reguły okres związania stron umową, a tym samym, czy był w stanie ocenić wysokość swojego zobowiązania, a co za tym idzie ryzyko ekonomiczne związane z zawarciem umowy w sytuacji silnej deprecjacji waluty krajowej w stosunku do CHF. Nie jest wystarczające deklaratywne oświadczenie przez konsumenta, że został poinformowany o ryzyku walutowym i akceptuje to ryzyko, a ciężar udowodnienia, że konsument otrzymał niezbędne informacje pozwalające mu na oszacowanie wysokości jego potencjalnego zobowiązania spoczywa na przedsiębiorcy (zob. m.in. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 20 września 2017 r., C 186/16, R. P.

Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA; z 20 września 2018 r., C-51/17 *OTP Bank Nyrt. I OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. Przeciwno Teréz Ilyés i Emilowi Kissowi*; z 14 marca 2019 r., C-118/17, *Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt.*; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-782/19 *VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République* oraz wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl., z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22.; i z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.).

Stawianie zatem przez skarżącego tezy, że klauzule ryzyka walutowego zostały w umowie kredytowej łączącej strony sformułowane w sposób jasny i zrozumiały odrywa się od wiążącej Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia. W konsekwencji nieadekwatne do okoliczności sprawy jest rozstrzyganie problemu dotyczącego konsekwencji stwierdzenia abuzywności jedynie klauzuli kursowej dla całego mechanizmu waloryzacji przewidzianego w umowie i badanie w tym kontekście możliwości utrzymania umowy w mocy.

Ponadto, w aktualnym orzecznictwie TSUE rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę indeksacji (klauzule kursowe, *spreadowe*), od klauzul ryzyka walutowego, dotyczących obciążenia konsumenta negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej jako kompensata za korzystniejszą stopę procentową (zob. m.in. wyroki z 20 września 2017 r., C- 186/16, *Ruxandra Andriciuc i in. Banca Romaneasca*; z 22 lutego 2018 r., C-119/17; i z 20 września 2018 r., C – 51/17, *OTP Bank Nyrt. I in. przeciwko Terez Illyez i in.*).

W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono natomiast, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu indeksacji i wynikającej z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji stwierdzono, że klauzule przeliczeniowe i klauzule ryzyka walutowego składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm waloryzacji - są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest

zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl.; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl.; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl.; i z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, niepubl.).

W odniesieniu do zagadnienia dotyczącego przedumownego obowiązku informacyjnego wobec konsumenta w orzecznictwie TSUE wyjaśniono, że przewidziane w art. 5 Dyrektywy wymaganie przejrzystości postanowień umownych musi podlegać wykładni rozszerzającej i nie może zostać zawężone do ich prostego i zrozumiałego charakteru pod względem formalnym i gramatycznym. Dla poszanowania wymogu przejrzystości zasadnicze znaczenie ma kwestia, czy umowa kredytu przedstawia w sposób przejrzysty powód i szczególne cechy mechanizmu zamiany waluty obcej, a także stosunek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach umowy, tak aby konsument był w stanie zrozumieć, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. W konsekwencji decydujące jest to, czy w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, w tym informacji dostarczonych przez kredytodawcę w ramach negocjacji danej umowy kredytu właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny przeciętny konsument mógł się dowiedzieć nie tylko o istnieniu wahań kursów wymiany obserwowanych na rynku walutowym, ale również oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne, jakie ma dla niego zastosowanie kursu sprzedaży przy obliczaniu rat kredytu, którymi zostanie ostatecznie obciążony, a w rezultacie także całkowity koszt zaciągniętego przez siebie kredytu. Konsument musi bowiem móc zrozumieć, do czego się zobowiązuje, zwłaszcza co do sposobu obliczenia rat kredytu, który zaciąga. TSUE przyjął zatem, że art. 5 Dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że treść klauzuli umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ustalającej cenę zakupu i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany, powinna, na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie stosowania

kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę (zob. wyroki TSUE z 27 stycznia 2021 r., C 229/19 i C-289/19, *Dexia Nederland*; z 13 października 2022 r., C 405/21, *Nova Kreditna Banka Maribor*; z 21 września 2023 r., C 139/22, mBank oraz postanowienia TSUE z 30 maja 2024 r., C-325/23, *Deutsche Bank Polska* i z 18 października 2023 r., C-117/23, *Eurobank Bulgaria*).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadniają także sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne koncentrujące się na konsekwencjach stwierdzenia w umowie klauzul abuzywnych i możliwości jej utrzymania w mocy.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną.

Dotyczy to sytuacji, gdy określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. Takie postanowienia są niedopuszczalne, jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki Sądu Najwyższego

z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje także pogląd, że niedopuszczalne jest przekształcenie kredytu powiązanego z walutą obcą w kredyt złotowy oprocentowany stawką LIBOR lub WIBOR. Wyeliminowanie bowiem ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, byłoby równoznaczne z tak daleko idącą modyfikacją umowy, że umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC – ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, niepubl.; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22 i II CSKP 293/22, niepubl.; z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, niepubl.; i z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.)

W ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje także pogląd, że nie jest możliwe – wbrew woli konsumenta – zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odsyłającego do kursu waluty wynikającego z tabeli bankowej odwołaniem do kursu średniego ustalanego przez NBP względnie kursu rynkowego waluty (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22, niepubl.; wyroki Sądu Najwyższego z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, niepubl.; z 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22; i z 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, niepubl.).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia także zagadnienie związane z wykładnią art. 69 ust. 3 p.b.

Po pierwsze, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że kredyty indeksowane do franka szwajcarskiego są kredytami udzielonymi w walucie polskiej. Można wyróżnić trzy rodzaje kredytów, w których występuje waluta obca:

indeksowany, denominowany i walutowy. W kredycie indeksowanym kwota kredytu jest podana w walucie krajowej i w tej walucie zostaje wypłacona, ale zostaje przeliczona na walutę obcą według klauzuli umownej opartej również na kursie kupna tej waluty obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, przy czym spłata kredytu następuje w walucie krajowej. W kredycie denominowanym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, a zostaje wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, raty kredytu są ustalone w walucie obcej, zaś spłata następuje w walucie krajowej według kursu sprzedaży waluty obcej obowiązującego w banku kredytującym. Z kolei w kredycie walutowym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, wypłata kredytu i jego spłata również jest dokonywana w tej walucie. Tylko w tym ostatnim wypadku roszczenie kredytobiorcy w stosunku do kredytodawcy jest wyrażone w walucie obcej, tj. kredytobiorca może żądać od kredytodawcy wypłaty kwoty kredytu w walucie obcej. W dwóch pozostałych wypadkach żądanie kredytobiorcy w stosunku do kredytodawcy w zakresie spełnienia świadczenia dotyczy wyłącznie waluty krajowej. Waluta obca nie jest w tych przypadkach walutą udzielenia kredytu, a jest jedynie wykorzystywana jako umowny instrument waloryzacji świadczeń stron w kredycie, którego walutą jest złoty (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18 i z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

Po drugie, w dominującym orzecznictwie Sądu Najwyższego wykluczono możliwość wypełnienia luki w umowie po wyeliminowaniu z niej postanowień abuzywnych przez odwołanie do art. 69 ust. 3 p.b. Przyjęto, że wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011, nr 165, poz. 984 dalej: „ustawa *antyspreadowa*”) nie pozwala w pełni wyeliminować z umowy postanowień zawierających niejasne reguły przeliczania należności kredytowych.

Łącząca strony umowa kredytu z 31 stycznia 2008 r. została zawarta przed zmianą Prawa Bankowego ustawą *antyspreadową*. Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy – z wyjątkiem woli konsumenta – pozostają bez znaczenia dla stwierdzenia

abuzywności postanowień umowy. O tym bowiem czy postanowienie jest niedozwolone decydują okoliczności z chwili zawarcia umowy (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w jej uzasadnieniu). Ponadto ustawa *antyspreadowa* nie zawiera przepisów o charakterze dyspozytywnym, które mogłyby zastąpić nieuczciwe klauzule zawarte w umowach kredytowych. Nie stwarza też podstawy do formułowania przez kredytobiorców roszczeń przeciwko bankom o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o zmianę postanowień umowy od chwili jej zawarcia, a umożliwia jedynie dokonanie zmiany postanowień umowy dotyczących sposobu waloryzacji niespłaconych rat na przyszłość. Nie oznacza to jednak, że nakłada na nich obowiązek zachowania takiej formy spłaty albo wyłącza możliwość zgłoszenia roszczeń powstałych na gruncie umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami lub też zmienia charakter udzielonego kredytu na walutowy (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22, niepubl.).

Możliwości usunięcia luki w umowach kredytowych nie stwarza także – z przyczyn wyżej podniesionych - art. 358 § 2 k.c. wprowadzony do kodeksu cywilnego z dniem 24 stycznia 2009 r. ustawą z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe, Dz.U. z 2008 r., Nr 228, poz. 1506). Nie znajduje on bowiem zastosowania do umów, w których kwota zobowiązania została wyrażona w walucie polskiej (art. 358 § 2 w zw. z art. 358 § 1 k.c.), a taka jest istota kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego, w którym waluta obca jest miernikiem wartości a nie przedmiotem zobowiązania.

Nie można też dokonać wykładni umów kredytowych na podstawie art. 65 § 2 k.c., już po usunięciu z nich postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Dla rozstrzygnięcia o utrzymaniu umowy w mocy nieadekwatne jest odwoływanie się do hipotetycznej woli stron, groziłoby to bowiem ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone

postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem.

Zgodnie z orzecznictwem TSUE art. 5 i 6 Dyrektywy należy bowiem interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron. W konsekwencji art. 6 ust. 1 Dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi możliwość uzupełnienia umowy przez zmianę treści owego warunku. Możliwość taka istniałaby tylko w przypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje. Ponadto, sąd krajowy jest zobowiązany do stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, nawet jeśli warunek ten został zmieniony przez strony w drodze umowy, chyba że konsument poprzez zmianę nieuczciwego warunku zrezygnował z przywrócenia mu sytuacji, w jakiej znajdowałby się w braku tego warunku (zob. wyroki TSUE z 18 listopada 2021 r. C – 212/20, M.P., B.P. przeciwko „A” i z 29 kwietnia 2021 r., C – 19/20, Bank BPH).

Nie jest także możliwe zarządzenie lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w umowie kredytowej przez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań (zob. wyrok TSUE z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B.,U.B.,M.B. przeciwko X S.A.). Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 24 października 2018 r., II CSK 632/17, niepubl. i z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; postanowienia Sądu Najwyższego z 12 września 2023 r., I CSK 5858/22 i I CSK 5941/22, niepubl.; zob. także wyrok TSUE z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21, C-82/21).

Stwierdzenie nieważności umowy mieści się przy tym w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez

przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Uzupełnienie umowy przez sąd i dokonanie zmiany treści abuzywnego postanowienia mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy, prowadząc do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców przez zwykły brak stosowania takich warunków wobec konsumentów. Byliby oni w ten sposób zachęceni do stosowania nieuczciwych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały być one uznane za bezskuteczne, to umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, co pozostałoby bez wpływu na jej ważność i bez istotnego uszczerbku dla ich interesów (zob. m.in. wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt*; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA* oraz wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia także sygnalizowana przez skarżącego potrzeba wykładni art. 189 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniano, że interes prawny - o którym mowa w art. 189 k.p.c. - należy postrzegać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni tego pojęcia, szeroko pojmowanego dostępu do sądów oraz konkretnych okoliczności sprawy. Powód zachowuje interes prawny w zgłoszeniu powództwa o ustalenie nieistnienia (nieważności) stosunku prawnego, jeżeli mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie na podstawie spornego stosunku prawnego ze stosunku tego wynikają inne, dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o zapłatę nie jest możliwe lub aktualne. W takich stanach faktycznych jedynie powództwo o ustalenie nieistnienia tego stosunku prawnego – z uwzględnieniem procesowych skutków wyroku o ustalenie, w szczególności granic prawomocności materialnej - może w pełny sposób zaspokoić interes prawny powoda, zapobiec potencjalnym sporom między stronami na przyszłość, a zatem w definitywny sposób rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną związaną ze spornym stosunkiem prawnym (zob. m.in. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego z 17 grudnia 1993 r., III CZP 171/93, OSNCP 1994, nr 7-8, poz. 149 i z 20 października 2015 r., III CZP 27/15, OSNC 2016, nr 3, poz. 31 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 2 lipca 2015 r.,

V CSK 640/14, niepubl.; z 2 lutego 2006 r., II CK 395/05, niepubl.; z 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22, niepubl.; i z 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21, niepubl.; zob. także wyrok TSUE 23 listopada 2023 r., C-321/22 *Provident Polska*, gdzie wskazano, że art. 7 ust. 1 Dyrektywy w związku z zasadą skuteczności stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z ich wykładnią dokonaną w orzecznictwie, które w celu uwzględnienia wytoczonego przez konsumenta powództwa zmierzającego do stwierdzenia bezskuteczności nieuczciwego warunku w umowie zawartej z przedsiębiorcą wymagają dowodu na istnienie interesu prawnego, w sytuacji gdy uznaje się, że taki interes nie istnieje, jeżeli konsumentowi przysługuje powództwo o zwrot nienależnego świadczenia, lub gdy może on powołać się na tę bezskuteczność w ramach obrony przed powództwem wzajemnym w przedmiocie wyegzekwowania wykonania zobowiązania wytoczonym przeciwko niemu przez tego przedsiębiorcę na podstawie tego warunku).

Sąd Najwyższy wyjaśniał także, że ocena, czy powodowi przysługuje interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie, mimo możliwości zgłoszenia powództwa o świadczenie powinien być oceniany w okolicznościach konkretnej sprawy. Możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie eliminuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu. Wyrok zasądający świadczenie restytucyjne na rzecz kredytobiorcy nie rozstrzygałby bowiem – ze skutkiem wynikającym z art. 365 § 1 k.p.c. – czy stosunek kredytu został ważnie zawiązany (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lipca 2023 r., I CSK 4275/22, niepubl.).

Skarżący nie wykazał także potrzeby ponownego badania kryteriów zastosowania w sprawach kredytów frankowych art. 189 k.p.c. Było to konieczne, w orzecznictwie Sądu Najwyższego powszechnie dopuszcza się bowiem wystąpienie z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność umowy kredytu (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, niepubl.; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22; zob. także uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 14 i z 15 września 2020 r., III

CZP 87/19, OSNC 2021 r., nr 2, poz. 11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15).

Z tych względów - na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. - Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2023, poz. 1964, ze zm.).

Monika Koba

[A.T.]

[a.ł]